

Projektbeskrivelse:

Synlighed, Oprejsning, Udsyn

-kunst og fællesskaber i byer og bygder i Grønland

Problemstilling og baggrund

Projektet KUNST OG FÆLLESSKABER er et 2-årigt projekt, der vil undersøge kunstens aktive rolle i at skabe bæredygtige og socialt resiliente fællesskaber i Grønland i mindre byer og bygder. Der forskes i kunstens rolle i at (gen)etablere og forankre sociale fællesskaber.

Byrummet har altid været en særlig arena for det sociale livs udfoldelse i Grønland. Før i tiden var der fælleshuse med åndemaning og historiefortælling om vinteren og om sommeren var der trommedans på klipperne foran husene, sangstævner og madgaver, der involverede alle. Der er sket en forarmelse af det fælles sociale rum. Og når de fælles visuelle, sanselige oplevelser falder væk, bliver det svært at se sin egen rolle i både det lokale fællesskab og i samfundet som helhed. Man føler sig isoleret, løsrevet, og rodløs. Dette overkommes ved en fælles læringsproces, idet social læring netop er at se de andre, at lytte til dem, at opleve sammen, og at knytte et bånd gennem fælles fortællinger. Det sås tidligere i den levende historiefortællinger med fagter og gestikulation, i sangmøder, hvor man brugte trommen og sangen til at underholde, at mødes, og at løse sociale konflikter gennem kollektive møder, hvor alle kunne deltage. I dag er der ikke samme muligheder for, (1) sammen at se andre perspektiver og virkeligheder, (2) at gøre dette kollektivt gennem fælles erfaringer og oplevelser, og (3) sammen at skabe og vedligeholde fælles værdier.

Mangel på social samhørighed udtrykkes i vold, overgreb, mismod, alkoholmisbrug og isolation. Hvilket både skyldes opløsning af fællesskaber i forbindelse med modernisering og mangel på social mobilitet og fremtidsudsigter. Alt for mange mennesker i de mindre byer og bygder i Grønland lever med vold og/eller har oplevet vold i deres opvækst. Det hæmmer livsmodet og fører til gentagelser af volden i éns eget liv og til en stiltiende accept af vold i lokalsamfundet. Man går i stå i denne opfattelse, bliver magtesløs og tavs – netop der, hvor man kan have visioner om det bedre, det livsglade, om livet, der udfolder sig frit og uden frygt. Og der er en stor længsel efter dette. Det ser vi allerede tydeligt gennem workshops og gennem fællesskabende kunst events i grønlandske byer. Folk er med, de er på, de vil gerne skabe noget bedre sammen og de vil gerne dialogen. Folk vil gerne bygge samarbejde, omsorg, fælles læring og fælles håb. De vil gerne skabe sociale resiliens, dvs. kapaciteten til sammen at forebygge og overkomme modgang i livet. Men der er mangel på redskaber til hvordan vi sammen kan skabe fællesskab, dialog og gensidig glæde. Vi er ofte bundet i fastlagte forståelser af hinanden – hvor vi ikke tør nærme os hinanden fordi vi er så vant til at møde aggression, tavshed, afvisning eller ligefrem vold.

Forskningsprojekt *Synlighed, Oprejsning, Udsyn* handler om at undersøge betydningen af kunst mht. at skabe fællesskaber i grønlandske byer og bygder. Gennem community-baseret forskning vil vi undersøge, hvordan kunst kan skabe refleksion og åbne nye perspektiver gennem fælles oplevelser – og dermed give konkrete visioner for at fremme det fællesskab og den samhørighed, som man ønsker i de små samfund, men som man har svært ved at skabe.

Forskningsprojektets mål er at undersøge kunstens mulighed for at bidrage til at:

- 1) der skabes fælles visioner for en social og kulturel bæredygtig og forankret udvikling i lokalsamfundene;
- 2) der fremkommer og opretholdes en tilpas mængde af nysgerrighed, foruroligelse, og forundring, der kan give plads til inspiration, engagement, og udvidelse af synssæt;

- 3) tanker og følelser bliver integreret og omsat til fælles handling;
- 4) der formuleres fælles alternative fortællinger om viljen til det bedre liv sammen, til samhørighed og ansvarlighed – så fastfrosne, dominerende fortællinger om adskillelse, mistillid, og ensomhed udfordres;
- 5) skabe dialog i lokalsamfundet og styrke borgernes demokratiske deltagelse i udviklingen af det lokale fællesskab;
- 6) der opbygges et socialt trygt og sikkert rum for at udtrykke sig frit, at nytænke og at formulere sociale visioner for lokalsamfundet.

Forundring kan bidrage til ændre ”*neural circuit*” i vores hjerner, dvs. fastlagte reaktioner, forståelser og associationer, som fastholder os i gentagende symptomer, handlemønstre og tanker – på trods af, at disse ikke fører til løsninger, men fastholder os i misbrug, opgivelse og konflikter, som vi ikke ønsker. Uden forstyrrelse og forundring er det svært at bryde ud af disse tanke- og handlemønstre. Her kan netop kunst forstyrre det fastlagte og åbne op for en anden virkelighed, hvorved der gives rum for plasticitet og dermed for læring og bevægelse. Det fastlåste gøres levende igen.

Ligesom i vores individuelle ”*neurale circuits*” i vores hjerner, så er der ligeledes fastlåste kredsløb og gentagelser i vores sociale liv. Disse bygges på fælles fordomme, ideologier og imaginære forestillinger om ”den eneste sandhed”. Det fører ofte til tabuisering, undertrykkelse, aggression (direkte trusler og vold), apati og håbløshed. Kunsten kan ændre dette ved at vise det, der ikke må siges og derved bryde ”tavshe- dens kultur” på mangfoldige måder, der omfatter alle sanser. Kunst kan ændre fællesskabet ved at vise det smukke, det stærke og det bevægelige hos dem, som ellers har svært ved at blive anerkendt, set og hørt i det sociale rum.

Kunsten kan:

- Skabe visioner
- Styrke værdier
- Give sikkerhed og tryghed
- Skabe demokratiske udviklingsmuligheder
- Bryde fastlagte mønstre
- Skabe empati
- Fungere som et talerør
- Bidrage til at definere sociale udfordringer
- Bidrage til at samle og danne fællesskaber

Når der åbnes op for denne form for fælles læring, mødes den med glæde, der udtrykkes i en stor motivation for at skabe, præsentere og engagere sig i kunst. Vores erfaringer har vist os dette igennem en række projekter i Grønland – men der findes ingen forskning i, hvordan det sker, hvordan det opfattes af de involverede, og hvad det betyder i den særlige grønlandske kontekst. Det er den forskning, vi vil lave i det her ansøgte projekt.

Projektet placering i forhold til anden forskning

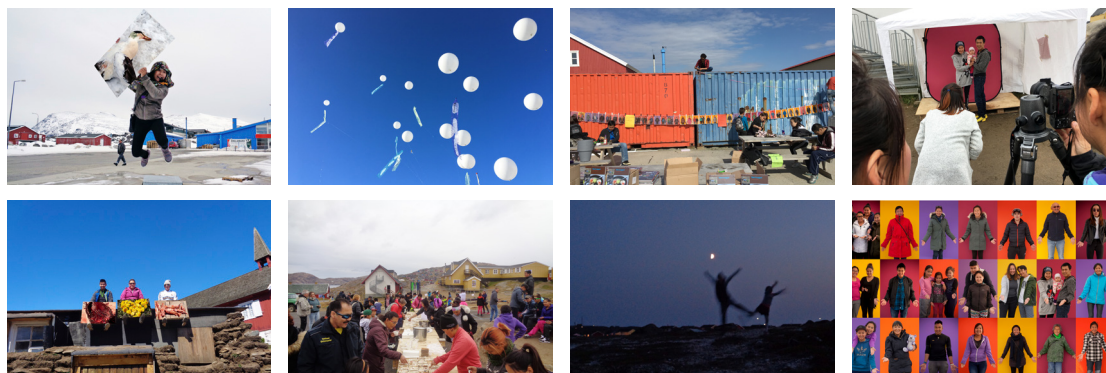
Igennem mere end 35 år har jeg forsket i sociale læringsprocesser, der skaber fællesskab og gensidig social ansvarlighed i Grønland. Fokus er på skabelsen af de inkluderende fællesskaber med vægt på tolerance, der udfordrer de etablerede mønstre og opfattelser (symptomer, fordomme) gennem udvikling af konkrete værktøjer, som bidrager til handlekraft i både dagligdag og i særlige deltagerbaserede kunstprojekter. Denne forskning har taget afsæt i hvordan ”cultural revival” i Grønland har ført til afkolonisering og kulturel vækst, men hvor der af andre grunde samtidigt er sket en opløsning af de sociale fællesskaber. Af forskningsprojekter vil jeg nævne to:

Paamiut Asasara var et vellykket *community development* projekt. Det fandt sted i byen Paamiut i Vestgrønland – en by, der i mange år lå helt oppe i toppen mht. vold, overgreb, misbrug og mangel på social mobilitet. En fiskeindustriby med affolkning og sociale udfordringer. Projektet bidrog til at byen redefinerede sig selv som dynamisk, energifyldt og visionært rum for læring i fællesskab. Det skete gennem store fællesmøder, lokalt forskningsråd, kunst og kultur events, fællesspisning, udstillinger og koncerter – begivenheder der var åbne for alle. Det er et projekt, der er skabt på byens eget initiativ. Min rolle var at bidrage med følgeforskning i form af lokalsamfunds-baseret, deltagende aktionsforskning. Vold i hjemmene faldt med 47% allerede i det første projekt-år og stabiliserede sig på det lavere niveau.

Projekt Siunissaq handler om kombination af kunst (med særlig vægt på fotografi) og psykosociale workshops med fokus på at udfordre og gentænke fastlåste mønstre hos både individet og i lokalsamfundet. Gennem forløbet er der aktivt blevet arbejdet med at udvikle demokratiske byrum med kunst og deltagelse. Vi har et godt samarbejde med blandt andre fotograf og trommedanser Josef Joelsen og musiker/sangskriver Katsi Kleist. Projektet er i særlig grad velanskrevet i byerne og velkendt i hele Grønland blandt professionelle inden for kulturliv, sociale forhold og bæredygtig udvikling. Min rolle var at lave følgeforskning.

Forskning viste, at der i Grønland er en tradition for at lære gennem erfaring i en visuel og kropslig læringsform, der er i bevægelse. Den er ofte knyttet til landskabet og igennem oplevelser i naturen – men stadig rettet mod det sociale liv i fællesskab. I Inuit samfundet var der mulighed for at opnå en anderledes erkendelse gennem at bruge alle sanser – og ikke kun det verbale. En ændret bevidsthed kunne opnås i de fælles rum. Det var kollektive oplevelser. De sociale events skabte en fælles reference til overordnede værdier om helhed og sammenhæng.

Nærværende forskningsprojekt bygger videre på resultaterne af forskningen i Siunissaq, men har et særligt fokus på sammenhængen mellem kunst og fællesskaber. Der findes ikke tidligere forskning i dette i Grønland. Der findes nogen forskning i Norden og lidt i Canada vedrørende Inuit – men ikke med dette perspektiv.

Fotos fra demokratiske byrum med kunst og deltagelse i *Projekt Siunissaq*, Maniitsoq, Tasiilaq og Nanortalik 2015-2018

Kilder og metode

Der vil blive gennemført en kvalitativ forskningsmetode. Vi vil undersøge betydningen af konkrete foto-baserede byrums-events udført af projekt Siunissaq (se www.Siunissaq.gl – finansieret af Bikubenfonden) i byen Maniitsoq og bygden Atammik. Der vil blive foretaget gruppe- og individuelle interviews med involverede borgere og med professionelle i institutionerne samt observationer. Der anvendes tematisk analyse – og i dataproduktionen er der inspiration fra indigenous methodologies.

Forskningen vil også omfatte interviews med deltagere i de to byrums-events, der har været udført i Nanortalik og Tasiilaq samt med unge, der har deltaget i Siunissaq projektets foto-events. Endvidere vil fotos fra disse events blive vist til studerende på Grønlands Universitet med efterfølgende interviews om refleksioner over kunstens betydning som fællesskabende i det grønlandske samfund.

Forskningsetik

Undersøgelsen gennemføres ud fra community-baserede, deltagende forskningsmetoder, der omfatter, at alle lokale, der ønsker, er med i alle forskningens faser med fuld indsigt. I små samfund er det endvidere vigtigt at forholde sig til, at alle kan genkendes – og at dette kræver en særlig form for deltagernes accept af deltagelse. Forskningen skal bidrage til at beskytte alles menneskerettigheder og i sig selv være en del af at skabe et socialt og kulturelt bæredygtigt fællesskab. Re-traumatisering skal undgås gennem hensyntagen og social støtte, og samtidigt skal forskningen bidrage til en ny, fælles forståelse uden fortællelser og frygt.

Vi forholder os til at vi i Grønland i meget høj grad er blevet fotograferet af udefrakommende fotografer og dermed placeres som de eksotiske ”andre” i deres storslåede natur og hvor den grønlandske stemme og identitet bliver tabt. Netop andetheden, det særlige, det unikke, kan kun komme til orde gennem dets eget udtryk og dets egne udtryksformer, hvor der tages ejerskab over repræsentation af egen kultur, som individ og som samfund. Derved kan objektgørelsen ændres til en aktiv skabelse af sig selv som levende fællesskab.

Opsummering i forhold til forskningsprogrammets kriterier

Forskningskvalitet – det særlige i en grønlandsk kontekst er at udvikle en forskning og viden, der har relevans i Grønland, i Norden og i en global sammenhæng. Men kvaliteten er især ud fra, at forskningen kan se og møde det særlige i den grønlandske sammenhæng.

Sammenhæng og relevans i henhold til programmets mål – kunst og fællesskab. Her handler det netop om, hvordan kunst kan skabe sociale sammenhæng/fællesskab i byer og bygder i Grønland – gennem case studier i en by og en bygde, men med udsyn til andre byer og bygder også.

Tema er kunstens kraft til at skabe fællesskab i Grønland

Tværfaglighed – der benyttes en række metoder fra kunststudier, antropologi og psykologi sammen med teorier om social resiliens, bæredygtig udvikling og social innovation

Faglige perspektiver – på solidt empirisk grundlag formuleres en teori om det særlige i at bruge kunst til at bygge, vedligeholde og videreudvikle sociale fællesskaber i Grønland.

Geografisk fordeling – der forskes i Grønland, som er en selvstyret del af det danske rige og en meget væsentlig medspiller i Vestnorden og i Norden.

Mangfoldighed – ved at fokusere på udkantsområder gives der stemme til de borgere, der betyder meget i den nordiske selvforståelse, men som kun sjældent høres i debatten og sjældent synliggøres gennem forskning. Kunsten i udkanten, i yderområderne, er et overset område – især mht. dets fællesskabende muligheder vedrørende samhørighed, tilhørsforhold og identitet.

Kønsbalance - forskningsprojektet vil have et tydeligt fokus på de forskellige køns (i deres mangfoldighed i dag) involvering i fællesskabet, deres lige rettigheder til deltagelse og for muligheder for indflydelse. Endvidere vil der indgå både kvindelige og mandlige kunstnere - med forskellige seksuelle orienteringer – i projektets følgegruppe.

Relevans inden for en nordisk kontekst er at Grønland er en aktiv og betydningsfuld aktør i udviklingen af Norden og Vestnorden. Projektet vil bidrage til at dele viden og metoder i netværk inden for og uden for universitetsmiljøer i Norden – om Grønlands særlige, men stadig nordiske, måde at skabe fællesskab på gennem kunstneriske, deltagerbaseret projekter. Det vil vise os, at viden i Grønland ikke altid kommer fra Danmark, men at viden også kan gå den anden vej og at forskning i lokalsamfund i Grønland kan vise en vej frem der kan være med til at præge vores samlede forståelse en vej frem mod større fællesskab lokalt og i hele norden samlet.